

מראי מקומות- שבועות ל'

שבועת העדות

(א) **שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים**
וכו'- העיר הרמב"ן דכיון דהמשיך המשנה לומר דאינה נוהגת אלא בראוין להעיד בפני ב"ד, א"כ למה פירט כולם. וכ' דמילתא אגב אורחי' קמ"ל, דנשים אינן ראויות להעיד, וכיון דפריט נשים, פריט נמי לכל שאינן ראויין להעיד. ועוד כ' דלמ"ד לקמן (לא). דמתני' בא לאתויי פסולי עדות דרבנן, א"כ י"ל דמשום הכי פריט להו, דאי תנא סתם דאינו אלא בראויין להעיד, ה"א דרק בראויין להעיד מן התורה, להכי פריט כולהו. **אולם ע' בחשק שלמה** שהביא תי' זה, והק' דא"כ ליתני משחק בקוביא בהדיא, ואי"צ ליתני כל הני. ולכן כ' לתרץ באו"א, דכוונת התנא לומר דאלו שהם פסולין אין שייך בהו שבועת העדות אפי' במקום שהם כשרים להעיד, וכמו בעדות אשה או בעדות סוטה, דאף בעדות כזו הם פטורים מדין שבועת העדות, ומשום דמה שהם מעידים אינו בגדר עדות בכלל, אלא רק בגדר נאמנות וראי'. וכן ע' **ברעק"א** כאן דכ' דנשים מופקעים מדין שבועת העדות אפי' אם מעידים על מיתת הבעל, דכשרים הם לעדות זה, ומשום דאינם בגדר "עד", ומביא מקור לזה מהא דכתי' "והוא עד", דהיינו דצריך להיות עד דוקא, ומי שאינו בתורת עד, ואינו יכול להצטרף לעד אחר לעדות אחרת (אלא דהאמינוה חז"ל משום הסברא דדייקא ומנסבה), ממעטה התורה מדין שבועת העדות. וכ"כ הרש"ש, וכ' דלזה כוון רש"י במש"כ על מתני' דהם אינם בדין שבועת העדות משום דכתי' והוא עד, ואף דהגמ' ממעט מי שאינו ראוי להעיד לקמן מהא דכתי' אם לא יגיד, דצריך להיות ראוי להגדה, רש"י כאן בא לפרש דנשים פטורין אפי' היכא דראויין להעיד, משום דאין לעדותן תורת עדות.

(ב) **ולא בנשים- כ' הרמב"ן** (וכ"כ תוס' לעיל כט:) דשמעי' ממתני' דאשה אינה כשרה לדון, דכיון דפסולה להעיד פסולה לדון, כדתנן בנדה (מט:) דכל הכשר לדון כשר

להעיד, דכלל גדול הוא ולמדין ממנו. וכ' דכן אי' בירושלמי בפירוש, דאין אשה כשרה להעיד או לדון. והעיר מהא דכתי' דבורה היתה שופטת את ישראל. ופי' דאין כוונת הפסוק שהיא היתה דנה את ישראל, אלא שעל פיה ועצתה היו נוהגין זה עם זה כדין מלכה. ואף דדרשי' מלך ולא מלכה, מ"מ היו נוהגין בה כמו מלכה, אבל לא היתה מלכה ממש. ועוד כ' דהיו מקבלין דבריה ברצונם [דהיינו, דבאמת היתה דנה, אבל לא בתורת דיין, אלא שבעלי דינין הסכימו לקבל דבריה].

(ג) **ואינן חייבין על שגגתה- פרש"י** אם שוגגים הם לגמרי, כסבורין שאין יודעין לו עדות, ואח"כ נזכרין, הרי אנוסין הן ופטורין. וע' **בתוס'** לקמן (לא: ד"ה ואין) שהק' ע"ז דתיפוק לי' דבקושטא משתבעי, ופי' דמיירי שנשבעו שלא ידענו ולא ראינו שום עדות לך (לא רק שאינן יודעין עכשיו), ונמצא דלא הי' שבועתן אמת, אלא דאנוסים היו ופטורים. ועוד פי' תוס' דהשוגג הוא שסברו דמותר לישבע בשקר, אף דידעו דשקר הוא. וע"ע **ברמב"ן** שכ' ג"כ על דרך זה, וע"ש מש"כ לענין אומר מותר בכל התורה כולה ולענין שבועה. **וע"ע בר"ן** (יג: בדפי הרי"ף), שכ' (בסו"ד) לפרש דאף שנשבעו שאינם יודעים, אבל באמת יודעים הם, אלא שלא היו מתבוננים לשוב אל לבם דיודעים העדות, אבל באמת לא היו צריכים ידיעה אחרת. ולכן, כשנשבעו שאינם יודעים העדות, באמת שקר הי' עדותם, רק שאינם מזידיים, כיון עכשיו סוברים שאינם יודעים.

(ד) **ועמדו שני האנשים, בעדים הכתוב מדבר-** הק' תוס', למה צריך קרא לפסול עבד מעדות בב"ק (פח:), תיפוק לי' דילפי' לה לה מאשה, וכאן הרי ממעטינן נשים מעדות, ולא תי'. **ותוס' בב"ק** שם תי' דמה דילפי' לה לה מאשה, היינו רק להחמיר עליו וליתן לו דין ישראל, דלכה"פ לענין זה הוי כישראל. אבל לגרעו מאיש ופסלו לעדות כאשה לא נלמוד, דמן הדין כשר הוא לעדות, דכתי' ועמדו שני האנשים, והאי איש הוא (ואע"ג דגם גוי איש הוא, מ"מ אינו אחיו, אבל עבד אחיו הוא

אמרי' דעמיתך משמע חבירך, מ"מ כאן, דנקרא הב"ד אלהים מחמת חשיבותו, לא הו"ל למקרי בעל דין עמיתו של הדיין, אלא ע"כ לא בא התורה לדבר אלא בתלמיד חכם.

(ח) **למאי שלח לי, וכו' -** הק' **הבן יהודע**, למה עשה ר' נחמן קשיא ותירוצ' מזה, הרי מובן הוא מאליו דלא עשה כן לחנופי' אלא למשרי לי' תגרי'. ותי' דעשה כן בשביל שלא יסתתם טענות בעל דינו, דיחשוב דמשרי תגרי' משום דמחניפים אותו, ולכן עשה השו"ט בפני הבעל דין כדי שידע שלא בשביל כך שלח לו, אלא רק למשרי לי' תגרי' משום שהוא ת"ח, ולא יחניף לו, ולכן לא יסתתם טענותיו.

(ט) **למשרי לי' תגרי' -** כ' תוס' או דמיירי כשבאו שני דינין בבת אחת, דצריכין לדון של הת"ח מתחלה, א"נ דאפי' אם בא של אחר בתחלה, מ"מ עשה דכבוד התורה עדיף, ודוחה הדין דקטן כגדול תשמעון. וע' **בריטב"א** שהביא מהרמ"ה דאפי' אם כבר פתחו דין אחר, מ"מ מפסיקו כדי לדון הת"ח ברישא. אבל על דין זה פליג הריטב"א, שהרי בכה"ג הרי הוא כבר נחשב עסוק במצוה, ולכן פטור ממצות כבוד ת"ח.

(י) **א"נ לשודא דדייני -** כ' **המהרש"ל** דלפי שי' רש"י דשודא היינו דנותן הדיין למי שנראה הדיין הדין יותר, א"כ א"ש מה דשלח לו, לומר דמסתבר דהדין עם הת"ח [ויש לעי' אם הכוונה בזה הוא משום דיותר י"ל דהת"ח אומר האמת, או דמיירי בציוור דהי' שייך לומר דמסתמא המוכר או הנותן מכר או נתן להת"ח כיון שהוא ת"ח, וצ"ע]. אולם ר"ת אינו יכול לפרש כן, אלא הי' צריך לפרש דמיירי דוקא דשניהם ת"ח, דהא הוא פי' דשודא היינו דלמי שירצה יתן, ואם רק א' מהם ת"ח, א"כ אין כאן שודא כלל, אלא בע"כ צריך ליתנו לת"ח, וכמבואר בסוגיא בכתובות (פה:), ולכן כ' **תוס'** דע"כ משום זה הודיעו דבאמת גם הוא ת"ח, ושניהם ת"ח, וממילא שייך שודא. וע"ע **בריטב"א** דכ' דמהגמ' כאן ראי' לשי' ר"ת [ולכא"ו כוונתו הוא דאם אמרי' דשודא הוא ליתן למי שירצה, א"כ שפיר י"ל דשלח לו דת"ח הוא ולכן ראוי הוא לחבבו וליתן לו, ולהיפוך מדברי המהרש"ל בר"ת, וצ"ע מהסוגיא בכתובות]. וע"ע **במהרש"א** במש"כ בתוס'.

במצוות). וע' בתוס' ר' פרץ שם שהביא תי' כע"ז, דלא אמרה התורה ג"ש אלא להרבות עליו דברים, ולא למעטו משום דין, והק' עליו דהא ילפי' מלה לה לפוטרו מראי'. ולכן תי' באו"א, "דלא ילפי' מהאי ג"ש אלא דין מצות שהאשה חייבת בהם, אבל לגבי מלתא אחריתי לא ניתנה הג"ש לידרש, ומשו"ה ליכא למילף מהאי ג"ש פסול דעדות". וע"ע **במשנה למלך** (מלכים י', ז', ד"ה וא"ת היכי), שכ' דלא ילפי' מג"ש דלה לה אלא שעבד פטור ממצות עשה שהז"ג כמו אשה, אבל לא ילפי' מזה דינים אחרים.

(ה) **ועמדו שני האנשים -** הק' **הריטב"א**, הרי גם כתיב וכי יריבון אנשים, ועוד דוכתי, ושם לאו דוקא אנשים, וא"כ מהכ"ת דכאן אנשים דוקא. ותי' דהתם שאני, דהשוה התורה אשה לאיש לכל עונשין שבתורה, וא"כ ע"כ כולל גם נשים. ועוד, דכאן שני הקרא בדבורי', דהול"ל ועמדו העדים, ומדאמר ועמדו האנשים, ש"מ דלמעט נשים בא.

(ו) **וכי תימא אשה לאו אורחה משום כל כבודה בת מלך פנימה, וכו' -** כ' הר"י **מיגש**, "איכא למשמע מינה דנשים יקרות, שאין דרכן להזדלזל ולבוא לב"ד, בדין הוא שלא להוציאן לב"ד אלא לשגר להן הדין ע"י שלוחי ב"ד כדי שלא יתזלזלו בביאתן לב"ד, ומעשים לפני הרב בכל יום הי' עושה כך, וכך היו עושים אנחנו אחריו". וע' **ברמב"ן** דכ' דאין ראי' לזה מסוגיין, כיון דהגמ' לא קיימא הכי, אבל כ' דמ"מ כבר הורה הר"י מיגש כן וקיבלה מרבו. ועוד הביא הרמב"ן מח' קדמונים לענין אם בעל דין יכול לשלוח טענותיו לב"ד, דהערוך ור' חננאל מביאים ראי' מהא דעושין אנטלר לכה"ג לטעון בשבילו, דיכול אדם לשלוח טענותיו לב"ד. אולם הביא מהרי"ף ור' סעדי' גאון דס"ל דאינו רשאי לשלוח טענותיו, וכן אפי' נשים אינן יכולות לשלוח טענותיהן לב"ד, אלא דב"ד שולח להן שלוחי ב"ד לקבל טענותיהן, אבל אין אדם יכול לשלוח שליח אחר לב"ד לטעון בשבילו.

(ז) **עמיתך, עם שאתך בתורה ובמצות השתדל לדונו יפה יפה -** כ' **המהרש"א** דאף דבעלמא

העומדים בסמיכה, דלהדיינים אמרי' דישיבה הוא, ולהעדים הוי דין עמידה. אבל החת"ס דחה הראי', דגבי ת"ח לא כתיב עמידה אלא תקום והדרת, שיקום ממושב, ולכן לדין זה י"ל דסגי בסמיכה, אבל עדים צריכים לעמוד ממש, דכתיב ועמדו.

(טז) **אבל קביע לי' עידי' לית לן בה- כ' הריטב"א** "ואגב אורחין שמעי' מהכא שהרב דן לתלמידו, ואע"פ שחשוב עליו כבנו".

(יז) **האי צורבא מרבנן דידע בטהרות וזילא ביי מילתא למיזל וכו', לא ליזיל- הוסיף המאירי** דמיירי דאין הצורבא מרבנן רוצה למחול על כבודו, שאינו מוכרח לחלל כבודו ללכת בשביל אחרים. אולם הריטב"א כ' דמשמע דאין לו ללכת, אפי' אם ירצה, ואין לו למחול כבודו בכך לבזות תורתו.

(יח) **עשה דכבוד התורה עדיף- ע' במצפה איתן** (ועוד) שהביא מהטורי אבן במגילה שהוכיח מכאן דאף דת"ח יכול למחול על כבודו, אבל אינו יכול למחול על בזיונו, דאי יכול למחול אינו עדיף, ואינו בדין שתדחה עשה אחרת, דהא יכול לקיים שניהם. וכ' הרש"ש דאין ראי', דכמו דכ' תוס' בפסחים דעשה החמור דוחה לעשה הקל אפי' היכא דאינה בעידנא, ה"ה די"ל דתנאי זה דאינו יכול למחול לא בעינן, דאף אם יכול למחול, מ"מ עשה זה חמור הוא, ויכול לדחות העשה אחר.

(ט) **וכן עד שידוע בחבירו שהוא גזול- הק' המהרש"א**, בשלמא לענין דיין, אפשר דאם הי' יושב עם דיין כשר, ע"י משא ומתן בדין לא הי' דנין כך, והדיין הגזולן שעמו יטעהו לפסוק שלא כדיון. אבל בעד, כיון שהוא עצמו יודע דהאמת כן הוא כמו שהעיד, למה לא יעיד עם העד הגזולן, הרי לא שייך שהגזולן הטעהו, שהרי אין מעידין זה בפני זה. ותי' דגם בכה"ג שייך שיחייבו יותר ממה שהוא חייב. ולמשל, אם הם מעידין שחייב מנה, והתובע תובע מאתיים, לפי ר' חייא בריש ב"מ זה יחייבו לישבע על המנה האחר, ואולי לא ירצה לישבע ויהי' חייב עוד מנה שלא כדיון ע"י העד גזולן

[ולכא"ה הי' נראה לומר בפשיטות, ע"פ מש"כ תוס' בגיטין (ד.) דאין פוסקין הדין ע"פ עדים פסולים, אע"פ שהדין אמת, וצ"ע].

(יא) **דהא עדים כגמר דין דמו- ע' בפני יהושע** (ר"ה כה:) דהק' דהתם אי' דהעדאת עדים כתחלת דין דמו. ותי' דכאן אמרי' דכלפי העדות הוי העדות גמר דין, דהיינו דלענין קבלת העדות הוי כגמר דין, דהא יכולין לדון אחר זמן ע"פ אותה קבלת עדות, ולכן צריכין לעמוד (משא"כ התם, דמיירי לענין הדין תורה של קידוש החודש, דכלפי זה הוי כתחלת דין).

(יב) **אבל בעדים דברי הכל בעמידה- כ' הרמב"ן** דיש מי שאומר דעדים שהעידו בישיבה אין עדותן עדות. וחולק עליו הרמב"ן, דאם דין עמידה מעכב, איך מושיבין ת"ח לכתחלה להעיד, הרי אם אין כבוד לת"ח להעיד בעמידה, א"כ אין לו להעיד בכלל. אלא ע"כ הדין עמידה הוא דין לכתחלה, ומשום הכי אמרי' לי' לת"ח לישב, משום דעשה דכבוד התורה עדיף. וא"כ, אם עד שאינו ת"ח מעיד הוא בישיבה, בדיעבד גם זה כשר.

(יג) **והאמר מר, מח' בשעת משא ומתן, וכו'- פרש"י**, דשאלת הגמ' הוא דדיין הבא לחלוק כבוד, היכי עביד דקאים. אולם העיר הריטב"א דלשון והאמר מר משמע קושיא. ולכן פי' בשם הרמ"ה דקו' הגמ' הוא דמה הועיל לה הכבוד הזה, שסופו לבוא לידי קלון, דבשעת גמר דין יצטרך להעמידה ויהא הוא בישיבה.

(יד) **והאמר מר... בשעת גמר דין וכו'- הק' תוס',** הא הי' יכול להושיבה, כדאי' בסמוך דעשה דכבוד התורה עדיף, ותי' דלא הי' רוצה לסתום טענת בעל דינה. אלא דהק' המהרש"א, הא הי' יכול להושיב שניהם, כדהני עובדי לקמן. ותי' דהני עובדי יכולין לאוקמי בתחלת דין, אבל בגמר דין י"ל דאינו יכול להושיב הבעל דין כנגדה כלל. וע"ע בריטב"א מש"כ בזה.

(טו) **כמאן דשרי מסאני'- ע' בחתם סופר** שהביא דהב"ח (חו"מ י"ז) מוכיח מכאן דעמידה שיש בה סמיכה יש בה דין עמידה וגם דין ישיבה, שהרי בשחיי' זו יצא דין ישיבת דיין וגם דין עמידת ת"ח, ולכן התיר הב"ח לדיינים העומדים בסמיכה לקבל דין עדים

קייץ תשפ"ה

(כ) **אחתכנו- פי' הריטב"א דאפי' לאחר שדרש**
וחקר העדים, מ"מ כיון שרואה שהדין הוא
מרומה, אינו יכול לפסוק על פיהם.